

Оцінювання досягнутих очікуваних результатів здобувачів освіти становить для вчителя подвійний інтерес - як засіб підвищення ефективності освітнього процесу і як найважливіша навчальна діяльність, яку повинен опанувати учень у процесі навчання. Уміння вчитися - це здатність учня самостійно успішно засвоювати нові знання, формувати вміння й компетентності, включно із самостійною організацією цього процесу.

Одна з функцій навчальної діяльності забезпечує учневі можливість самостійно ставити навчальні цілі, шукати і використовувати необхідні засоби і способи досягнення їх, вміти контролювати й оцінювати навчальну діяльність та її результати.

Основним об'єктом оцінки ключових компетентностей слугує сформованість низки особистісних, регулятивних, комунікативних і пізнавальних дій, наприклад, уміння здійснювати інформаційний пошук тощо.

Особистісна діяльність дає змогу зробити вчення осмисленим, забезпечує учневі значущість вирішення навчальних завдань, пов'язуючи їх з реальними життєвими цілями і ситуаціями. Вона спрямована на усвідомлення, дослідження і прийняття життєвих цінностей, дозволяє зорієнтуватися серед моральних норм, правил, виробити свою життєву позицію стосовно світу, людей, самого себе і свого майбутнього. Наприклад, завдання «Ознайомся з текстом. З якими твердженнями автора ти згоден/згодна?».

Критерієм сформованості регулятивної діяльності може стати здатність:

- обирати засоби для своєї поведінки;
- планувати, контролювати і виконувати дію за заданим зразком, правилом, з використанням норм;
- планувати результати своєї діяльності (володіти навичками результативного, процесуального та прогностичного самоконтролю);
- адекватно реагувати на труднощі і не боятися зробити помилку;
- починати і закінчувати свої дії в потрібний момент.

Найважливішим завданням учителя з розвитку регулятивної діяльності є навчити учнів адекватно оцінювати виконану ними роботу та виправляти помилки.

Основним критерієм сформованості комунікативної діяльності можна вважати комунікативні здібності дитини, що включають у себе:

- бажання вступати в контакт з оточуючими (мотивація спілкування «Я хочу!»);
- знання норм і правил, яких необхідно дотримуватися при спілкуванні з оточуючими;
- уміння організовувати спілкування, у тому числі вміння слухати співрозмовника, вміння вирішувати конфліктні ситуації.

Результатом формування пізнавальної діяльності є вміння учня:

- виділяти тип завдань і способи їхнього вирішення;
- здійснювати пошук необхідної інформації, яка потрібна для виконання завдання (розв'язання проблеми);
- розрізняти обґрунтовані і необґрунтовані судження;
- обґрунтовувати етапи вирішення навчального завдання;
- проводити аналіз і перетворення інформації;
- проводити основні розумові операції (аналіз, синтез, класифікації, порівняння, аналогія тощо);
- встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- володіти загальним прийомом вирішення завдань;
- створювати і перетворювати схеми, необхідні для вирішення завдань;
- вибирати найефективніший спосіб вирішення завдання, виходячи з конкретних умов.

Під час оцінювання особистісних результатів діагностується сформованість внутрішньої позиції школяра, яка виявляється в емоційно-ціннісному ставленні до себе й навколишнього світу. Учитель не може залишити без уваги оцінювання моральних або, навпаки, аморальних суджень, вчинків учнів. Таке оцінювання відбувається в словесній формі, наприклад: «ти вчинив правильно», «ти - молодець» тощо. У процесі оцінювання учень у певній ситуації опиняється в позиції морального вибору. Завжди слід пам'ятати,

що таке оцінювання має відбуватися у формі психологічної безпеки та емоційного комфорту для учнів.

Зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ» передбачає можливість формування та оцінювання всього спектру особистісних компетенцій.

У системі оцінювання велика увага акцентується на динаміці (індивідуальному поступу) освітніх досягнень учнів. Індивідуальний поступ - це різниця між результатами учня/учениці на початку (вхідна діагностика) і в кінці навчання (вихідна діагностика).

Об'єктами оцінювання навчальних досягнень школярів є ключові та предметні компетентності, а також динаміка (поступ) освітніх досягнень. При цьому об'єктами формувального оцінювання є як процес навчання учня, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату, так і сам результат навчальної діяльності на певному етапі навчання.

Традиційно процедура оцінювання була прерогативою вчителя. У нових умовах ситуація змінюється. До процесу оцінювання очікуваних результатів навчання долучається і сам учень. Мало того, навчання школярів оцінці власних результатів, досягнень своїх товаришів стає однією із цілей освіти. У початкових класах має відбуватися взаємодія вчителя і учня в процесі оцінювання освітніх результатів здо-бувачів освіти.

Під час оцінювання за точку відліку приймається не «ідеальний зразок», а необхідний для продовження освіти і реально досягнутий більшістю учнів опорний рівень освітніх досягнень. Досягнення цього опорного рівня інтерпретується як навчальний успіх дитини, як виконання ним вимог державного стандарту.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відсте-ження їхнього індивідуального розвитку в процесі навчання. За цих умов контрольно-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формувального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння з досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів.

Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Оцінювання очікуваних результатів навчання здобувачів освіти в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» ґрунтується на таких принципах:

- позитивного підходу, де оцінювання орієнтується на рівень досягнень і поступ учня, не наголошуючи на його невдачах. Для досягнення реального впливу на результати навчання акцент повинен здійснюватися на стимулюючому та мотиваційну функції оцінки;
- чіткого визначення результатів навчання. Визначення очікуваних результатів навчання має відповідати критеріям (на етапі визначення мети - узагальнити всю наявну інформацію, встановити прийнятні терміни роботи, визначити достатність ресурсів, надати всім учасникам процесу ясні, точні, конкретні завдання);
- багатовимірне є ті. Оцінюватися мають одночасно всі визначальні складники поведінкової компетентності учнів: знання і вміння їх застосовувати; емоційно-ціннісне ставлення до себе, інших людей і навколишньої дійсності; сформованість конкретних умінь і навичок здорової і безпечної поведінки; фактична поведінка в реальних життєвих ситуаціях;
- урахування індивідуальних стилів навчання. Оцінка результатів має здійснюватися з урахуванням домінантних стилів навчання учнів (візуального, слухового, тактильного), а також з урахуванням різних видів компетентностей (мовної, логічної, музичної, просторово-візуальної, кінестетичної, внутрішньої міжособистісної, природничої);

- адекватності інструментів. Система інструментів оцінювання (методів і способів) має відповідати навчальним завданням, об'єктам і суб'єктам оцінки, стилям навчання учнів і функціям оцінювання;
- дотримання балансу суб'єктів оцінювання. Сучасна концепція оцінювання передбачає, що тільки 20 % оцінювання здійснює вчитель, 50 % - сам учень і 30 % відбувається через взаємооцінювання.

Навчальні досягнення здобувачів освіти в 3-4 класах підлягають формувальному та підсумковому (тематичному і завершальному) оцінюванню.

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудовувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; відстежувати навчальний поступ учнів; вчасно виявляти проблеми й запобігати їхньому нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях.

У 4 класі критерії формувального оцінювання визначає вчитель/ учителька спільно з учнями відповідно до кожного виду навчальної діяльності учнів, спрямованого на досягнення певних результатів навчання та компетентностей учнів початкової школи, визначених Державним стандартом початкової освіти (2019) II циклу навчання (3-4 класи) й відповідних очікуваних результатів, що зазначені в освітній програмі закладу загальної середньої освіти.

Формувальне оцінювання здійснюється за допомогою:

- педагогічного спостереження вчителя за навчальною та іншими видами діяльності учнів;
- аналізу портфоліо учнівських робіт, попередніх навчальних досягнень учнів, результатів їхніх діагностичних робіт;
- самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності учнів;
- оцінювання особистісного розвитку та соціалізації учнів їхніми батьками;
- застосування прийомів отримання зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу.

Результати формувального оцінювання відображаються в оцінних судженнях учителів/учнів/батьків, що характеризують процес навчання та досягнення учнів. Оцінні судження вчителя/вчительки мають бути об'єктивними, конкретними, чіткими, лаконічними, доброзичливими, слугувати зразком для формування оцінних суджень учнями. В оцінному судженні зазначають прогрес (поступ) учнів та поради щодо подолання утруднень (за їх наявності) у досягненні очікуваних результатів навчання відповідно до програмових вимог.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою. Здобувані початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, їхнього прогнозування та коригування можуть проводитися моніторингові дослідження навчальних досягнень на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації мети і завдань початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення.

Однією зі складових підсумкового оцінювання є накопичувальна система - портфоліо учнів (портфель досягнень), що розуміється як колекція робіт і результатів учнів, яка демонструє його зусилля, поступ, прогрес, досягнення. З курсу «Я досліджую світ» це можуть бути: щоденники спостережень, оформлені результати мінідосліджень та міні-проектів, інтерв'ю, аудіозаписи усних відповідей, творчі роботи, матеріали

самоаналізу та рефлексії тощо. Крім того, можуть включатися й результати, досягнуті учнем у позаурочній навчальній діяльності.

Підсумкове оцінювання (тематичне, семестрове, річне) здійснюється за рівневою шкалою, а його результати позначають так: П - початковий, С - середній, Д - достатній, В - високий. Підсумкове тематичне оцінювання здійснюється за результатами виконання діагностичних робіт, розроблених на основі компетентнісного підходу, які можуть бути усними чи письмовими, у формі тестових завдань, у цифровій формі, у формі комбінованої роботи, практичної роботи, усного опитування тощо. Форми та види оцінювання, зміст завдань учитель/вчителька добирає самостійно з урахуванням особливостей учнів класу. Обсяг діагностичних робіт з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» визначається з розрахунку прогнозованого часу на виконання окремих завдань учнями, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їхньої готовності до виконання того чи іншого завдання. (У 4 класі тривалість виконання діагностичної роботи не повинна перевищувати 35 хв, додатково виділяється 5 хв на інструктаж.)

Орієнтирами для оцінювання навчальних досягнень учнів за різними його формами (формувальне, підсумкове) є окреслені в типових освітніх програмах очікувані результати навчання, об'єднані за галузями та проіндексовані відповідно до обов'язкових результатів навчання Державного стандарту початкової освіти.

Очікувані результати навчання слід використовувати для:

- встановлення цілей уроку, окремих видів діяльності учнів, вправ тощо;
- постійного спостереження за навчальним поступом учня/учениці з боку вчителів, батьків і самих учнів (при цьому особливості учня/учениці можуть впливати на темп навчання, внаслідок чого учні можуть досягати згаданих результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного циклу чи рівня);
- поточного, зокрема й формувального, оцінювання;
- підсумкового оцінювання (для другого циклу навчання).

На основі очікуваних результатів навчання вчитель/вчителька може формулювати індивідуальні результати навчання учня/учениці відповідно до опанування ним/нею конкретного вміння (наприклад, намагається визначати ключові слова, визначає ключові слова, впевнено визначає ключові слова тощо), таким чином відстежуючи поступ учня за конкретний проміжок часу.

Спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання цього поступу розпочинається з перших днів навчання дитини у школі і триває постійно. Невід'ємною частиною цього процесу є формування здатності учнів самостійно оцінювати свій поступ. Форми організації контролю і оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти за інтегрованим курсом «Я досліджую світ»

Усне опитування потребує від учнів усного викладу засвоєного матеріалу. Це може бути монологічний виклад або фронтальне опитування. Монологічна форма усної відповіді для початкової школи не є поширеною. На уроках «Я досліджую світ» її можна використовувати, коли потрібно перевірити вміння давати характеристику об'єкту, що вивчається, явища в певному порядку, наприклад, характеристику природної зони на основі географічного підходу. При цьому характеризувати (описати) об'єкт може один або кілька школярів. Найчастіше використовують фронтальне опитування по тій чи іншій конкретній темі у формі бесіди, під час якої учні дають короткі обґрунтовані відповіді. Відповіді школярів оцінюють.

Письмове опитування полягає в проведенні різних самостійних, діагностичних робіт. Самостійна робота - невелика за часом (10-15 хв) письмова перевірка знань, умінь школярів за певною темою курсу. Така робота може здійснюватися під час фронтального поточного або підсумкового контролю з досить великої теми. Особливою формою письмового контролю можуть бути графічні роботи: малюнки, знаково-символічні моделі (діаграми, схеми, креслення).

Тестування є особливою формою оцінювання, що передбачає вибір правильної відповіді з кількох запропонованих, написання дуже короткої відповіді, дописування букв, слів, доповнення частин схеми тощо. За допомогою цих нескладних завдань у результаті тестування вдається накопичувати значний статистичний матеріал, піддавати його математичній обробці, отримувати висновки в межах тих завдань, які використовують для тестової перевірки. Тестування може проводитися в усній чи письмовій формі. Письмова форма тестування забезпечує вищу об'єктивність, сприяє розвитку логічного мислення, глибшому осмисленню суті питання, привчає до точності, лаконічності відповідей.

Під час підготовки матеріалів для тестування слід дотримуватися таких основних правил:

1. Не можна включати відповіді, неправильність яких на момент тестування не може бути обґрунтована учнями.
2. Неправильні відповіді треба конструювати на основі типових помилок і робити правдоподібними.
3. Правильні відповіді серед усіх запропонованих розміщувати у випадковому порядку.
4. Запитання не повторюють формулювання підручника.
5. Відповіді на одні запитання не є підказками для відповідей на інші.
6. Запитання не повинні містити «пасток».

У формуванні тематичної оцінки враховують усі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми. Водночас проведення окремої тематичної атестації під час здійснення відповідного оцінювання не передбачається.

Семестрове оцінювання здійснюють на підставі тематичних оцінок. При цьому мають враховуватися динаміка особистих навчальних досягнень учня/учениці з предмета протягом семестру, важливість теми, тривалість її вивчення, складність змісту тощо.

Річне оцінювання здійснюють на підставі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Річна оцінка не обов'язково є середнім арифметичним від оцінок за I та II семестри. Під час виставлення річної оцінки мають враховуватися: динаміка (поступ) особистих навчальних досягнень учня/учениці з предмета протягом року; важливість тем, які вивчались у 1 та 2 семестрах, тривалість їхнього вивчення та складність змісту; рівень узагальнення й уміння застосовувати набуті протягом навчального року знання тощо. Відповідно до чинних нормативних актів і семестрова, і річна оцінки можуть бути скориговані.

Підсумкове оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти на етапі закінчення початкової школи здійснюється у формі Державної підсумкової атестації, яку проводять для моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та якості освіти.